Handreiking Sociaal Medische Indicatie (SMI)

VNG

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Dankwoord

Veel dank aan alle ouders en gemeenten die, op verschillende momenten en manieren, een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van deze handreiking. In het bijzonder de gemeenten die hebben meegeschreven aan de handreiking, te weten: Gemeente Etten-Leur, gemeente Schiedam, gemeente Winterswijk, gemeente Den Haag, gemeente Tilburg, gemeente Amsterdam en gemeente Zwijndrecht.

Inhoud

Dankwoord		2
1	Introductie	4
2	De basislijn	5
3	Afwegingen bij het vormgeven van het SMI-beleid	10
4	Communicatie	16
5	Afsluitend	19

1
Introductie

De Sociaal Medische Indicatie (SMI) is een gemeentelijke vangnetregeling voor gezinnen die te maken hebben met sociaal-medische problematiek en geen recht hebben op kinderopvangtoeslag van de Dienst Toeslagen. De sociale of medische reden voor kinderopvang kan bij zowel ouder als kind liggen. Via SMI kunnen gemeenten deze ouders een vergoeding voor de kosten van kinderopvang bieden.

Vanuit gemeenten en ouders ontvangt SZW signalen dat de toegankelijkheid van SMI onder druk staat. Ouders laten weten dat het lastig is om de SMI-tegemoetkoming te krijgen en dat gemeenten die op verschillende manieren regelen. Gemeenten benoemen vooral dat zij vanwege het knellende budget genoodzaakt zijn om keuzes te maken over de inzet van beschikbare middelen. Die keuzes werken verschillen in de hand. De middelen, keuzes en verschillen beïnvloeden de toegankelijkheid van SMI.

Om de toegankelijkheid van SMI te vergroten heeft de minister van SZW met de VNG afgesproken gezamenlijk te kijken hoe gemeenten kunnen komen tot meer uniformiteit. Het doel hiervan is om onwenselijke verschillen die leiden tot ongelijkheid in kansen of toegang te verminderen. Zo is de basislijn ontstaan. De staatssecretaris heeft vervolgens met de VNG afgesproken om deze basislijn in een handreiking vast te leggen. De handreiking is de afgelopen tijd met en door een werkgroep van gemeenten opgesteld. Het resultaat hiervan treft u aan in dit document.

2
De basislijn

Om de toegankelijkheid van SMI voor ouders te verbeteren en waar mogelijk verschillen tussen gemeenten te verkleinen is de basislijn opgesteld.

De basislijn ondersteunt gemeenten bij het opzetten van een minimale dienstverlening aan ouders. De verwachting is dat deze zal bijdragen aan meer uniformiteit en minder verschillen voor inwoners uit verschillende gemeenten. Met hulp van de basislijn kunnen gemeenten de toegang tot SMI voor hun inwoners verbeteren. Bij het opstellen is zoveel mogelijk rekening gehouden met wat haalbaar is voor gemeenten.

VNG, gemeenten en SZW streven ernaar om het aanbod van SMI in alle gemeenten op minimaal het niveau van de basislijn te krijgen, zodat ouders weten waar ze aan toe zijn. Tegelijkertijd hechten de partijen aan de beleidsvrijheid van gemeenten. Daarbij blijft er nadrukkelijk ruimte om een (ruimer) aanbod op basis van de lokale politieke situatie en behoeften van het gezin te organiseren. De basislijn is geen norm, maar een minimum.

VNG, gemeenten en SZW streven ernaar om de uitvoering van SMI volgens de volgende afspraken te organiseren. Waar ruimer beleid mogelijk is, is het wenselijk om dat te behouden:

Basislijn SMI	
1	Gemeenten leggen SMI vast in een verordening.
2	Gemeenten zetten zich in om de punten uit de basislijn te implementeren.
Inhoud SMI-verordening	
3	SMI is de (tijdelijke) vangnetregeling voor gezinnen (ouders en kinderen) zonder recht op kinderopvangtoeslag en waar sociaal-medische problematiek speelt en/of waar de ontwikkeling van het kind in het gedrang is. Via SMI kunnen deze gezinnen een vergoeding voor kinderopvang krijgen. Bij de toekenning van SMI wordt eerst gekeken naar voorliggende voorzieningen en de mate waarin voorliggende voorzieningen tegemoetkomen aan de ondersteuningsvraag.
4	Alle kinderen uit de doelgroep (zie 3) in de leeftijd tussen 0 en het einde van de basisschoolleeftijd kunnen in aanmerking komen voor SMI.
5	Gemeenten hanteren geen inkomens- en vermogenstoets voor de toegang tot SMI. Inkomen en vermogen zijn dus geen uitsluitingsgrond. Het inkomen kan vervolgens wel dienen om de hoogte van de vergoeding te bepalen (zie afspraak 11).
6	Gemeenten doen een basisaanbod van minimaal 2 dagen per week (of een daaraan gelijkstaand aantal uren) en 6 maanden. Als gemeenten een ruimer basisaanbod hebben, is het wenselijk dat vast te houden. Als minder nodig is, kan dat ook.
7	Als sprake is van langdurige problematiek, kan de gemeente de toekenning van de tegemoetkoming SMI één of meerdere keren verlengen.

Basislijn SMI	
8	Gemeenten nemen in hun verordening een hardheidsclausule op zodat zij in uitzonderlijke situaties kunnen afwijken van het lokale SMI-beleid. Dit kan het geval zijn wanneer op voorhand duidelijk is dat SMI langdurig nodig is, zoals bij gezinnen met chronische ziekte of beperking of gezinnen met sociaal-medische problematiek.
9	Wanneer gemeenten na toekenning van SMI een bepaalde inzet van ouders verwachten, is dat enkel gericht op het werken aan herstel.
10	Gemeenten volgen en ondersteunen de ontwikkeling in het gezin. Zo houden zij grip op de noodzaak van SMI en kunnen ze snel beoordelen in hoeverre een verlenging nodig is.
11	Gemeenten gebruiken de KOT-tabel of de *VNG adviestabel ouderbijdrage peuters* om de eigen bijdrage te bepalen. Gemeenten kunnen meer vergoeden dan deze tabellen voorschrijven. Aandachtspunt daarbij is dat het vaststellen van de vergoeding overeenkomt met de wijze waarop dat bij andere lokale regelingen wordt gedaan.
12	Gemeenten maken ten behoeve van de eigen bijdrage een zo actueel mogelijke inschatting van het inkomen van de ouders.
Uitvoering	
13	Bij een aanvraag van de tegemoetkoming SMI vragen gemeenten alleen de strikt noodzakelijke gegevens (zie toelichting) op.
14	De informatievoorziening aan ouders is begrijpelijk en maakt duidelijk wat zij moeten doen.
15	Gemeenten monitoren actief de tevredenheid over het instrument SMI.

Tabel 1: basislijn SMI

2.1 Toelichting bij basislijn

1. Gemeenten leggen SMI vast in een verordening.
Gemeenten leggen SMI op verschillende manieren vast:

1. via een aparte SMI-verordening, eventueel met aanvullende beleidsregels (volgens onderzoek van Significant (2020)[1] in 55% van de gevallen);
2. via een verordening op grond van de Jeugdwet (9%);
3. via beleidsregels op basis van artikel 35 van de Participatiewet (28%);
4. ad hoc (10%).

Met deze afspraak wordt nagestreefd dat SMI ofwel via een eigen verordening geregeld is (1), ofwel via de Jeugdwet (2). Wanneer SMI immers onder de bijzondere bijstand valt, wordt er een inkomens- of vermogenstoets voor toegang tot de regeling gehanteerd. Dit leidt tot onwenselijke uitsluiting van SMI. Zie ook afspraak 5 van deze basislijn. Daarnaast is het doel dat het 'ad-hoc' beleid dat sommige gemeenten hanteren verdwijnt, waardoor de burger niet meer afhankelijk is van het 'toevallige' oordeel van de behandelaar. Dit schept meer helderheid en zekerheid voor ouders.

1 Significant Public (2020) Onderzoek sociaal medische indicatie. Hoe hebben gemeenten het ingericht en welk effect heeft dit.

Gemeente: “Duidelijke verordening is helpend, hiermee kun je als consulent ook de kaders schetsen richting ouders”.

2. Gemeenten zetten zich in om de punten uit de basislijn te implementeren.
De basislijn vraagt van een deel van de gemeenten om aanpassing van het huidige SMI-beleid. Hier is moeite, inzet en tijd voor nodig. Ook is bij sommige afspraken uit de basislijn ondersteuning nodig. VNG, SZW en gemeenten onderzoeken op welke punten dat nodig is en hoe dat vormgegeven kan worden.

3. SMI is de (tijdelijke) vangnetregeling voor gezinnen zonder recht op kinderopvangtoeslag waar sociaal-medische problematiek speelt en/of waar de ontwikkeling van het kind in het gedrang is. Via SMI kunnen deze gezinnen een vergoeding voor kinderopvang krijgen. Bij de toekenning van SMI wordt eerst gekeken naar voorliggende voorzieningen.
In de factsheet van VNG staan voorbeeldsituaties van gezinnen die SMI hebben ontvangen. Door expliciet te maken dat sociaal-medische problematiek de reden is waarvoor gezinnen de tegemoetkoming SMI krijgen, is helder wie de doelgroep is. SMI is er dus voor alle gezinnen waar sociaal-medische problematiek speelt en die geen recht op kinderopvangtoeslag hebben. En niet alleen voor ouders in de bijstand.

Praktijkvoorbeeld 1 doelgroep
Ontlasten van alleenstaande moeder met 7 kinderen thuis. Probeert leven weer op de rit te krijgen na ernstig geweldsincident van vader naar moeder en de kinderen toe. Gezin was op veilige plek in Opvanghuis, nu sinds kort weer thuis. JBRA betrokken.

Praktijkvoorbeeld 2 doelgroep
2 ouders met fulltime baan. Vader krijgt herseninfarct. Is daarna niet meer in staat om te werken maar ook niet in staat om de zorg voor de kinderen op zich te nemen. Het recht op kinderopvangtoeslag is echter vervallen, omdat vader niet werkt. Zonder SMI is de moeder genoodzaakt minder te gaan werken. Met SMI kan de moeder blijven werken, de vader krijgt rustperiodes en de kinderen kunnen zich ontwikkelen op de opvang.

4. Alle kinderen uit de doelgroep (zie 3) in de leeftijd tussen 0 en het einde van de basisschoolleeftijd kunnen in aanmerking komen voor SMI.
Sommige gemeenten kennen SMI toe voor kinderen tot 4 jaar of tot en met 9 jaar, en niet voor een hogere basisschoolleeftijd. Kinderopvangtoeslag is er daarentegen wel voor kinderen van 0 tot het einde van de basisschoolleeftijd. Door de leeftijd gelijk te trekken blijft de BSO ook via SMI toegankelijk voor alle basisschoolleerlingen.

5. Gemeenten hanteren geen inkomens- of vermogenstoets voor toegang tot SMI.
Uit onderzoek van Significant (2020) blijkt dat 34% van de gemeenten een inkomenscriterium hanteert en dat het in 18% van de gemeenten voorkomt dat een ouder volgens de gemeente een te hoog inkomen heeft voor SMI. Dit belemmert de toegang tot SMI, terwijl het gezin wel behoefte heeft aan kinderopvang. Sociaal-medische problematiek kan immers in álle gezinnen voorkomen. Door af te spreken dat er geen inkomens- en vermogenstoets is voor toegang tot SMI, wordt voorkomen dat ouders hiervan worden uitgesloten. De hoogte van de tegemoetkoming SMI kan wel inkomensafhankelijk zijn, zoals bij de kinderopvangtoeslag (zie afspraak 11). Gemeenten

kunnen het inkomen daarom wel opvragen, maar alleen om een draagkrachtberekening te maken en zo de hoogte van de eigen bijdrage vast te stellen.

6. Gemeenten doen een basisaanbod van minimaal 2 dagen per week (of een daaraan gelijkstaand aantal uren). Als gemeenten een ruimer basisaanbod hebben, is het wenselijk dat vast te houden. Als minder nodig is, kan dat ook.
Door de *minimale* duur van SMI voor alle gemeenten gelijk te stellen kunnen gemeenten duidelijker communiceren wat ouders kunnen verwachten. De keuze voor een minimum basisaanbod van 6 maanden voor 2 dagen per week komt voort uit de wens van gemeenten en het gemiddelde gebruik. Wanneer meer nodig is kunnen gemeenten dat maatwerk blijven leveren. Wanneer minder nodig is ook.

7. Als sprake is van langdurige problematiek, kan de gemeente de toekenning een of meerdere keren verlengen.
Bij langdurige problematiek kan de gemeente de toekenning van de tegemoetkoming SMI verlengen. Gemeenten worden aangemoedigd om ouders in zulke situaties de tegemoetkoming SMI direct voor een langere periode toe te kennen, zij kunnen hiervoor de hardheidsclausule inzetten (zie punt 8). Belangrijk bij verlengen is dat hiervoor zo weinig mogelijk extra administratieve lasten aan ouders worden gevraagd en dat gemeenten ouders erop attenderen wanneer zij een verlenging aan moeten vragen.

8. Gemeenten nemen een hardheidsclausule op zodat zij in uitzonderlijke situaties kunnen afwijken van het lokale SMI-beleid. Dit kan het geval zijn wanneer op voorhand duidelijk is dat SMI langdurig nodig is, zoals bij chronische problematiek.
Het onderzoek van Significant (2020) toont aan dat 25% van de gemeenten in schrijnende gevallen waarbij langer SMI nodig is, niet afwijkt van het eigen beleid of verordening. Voor maatwerk is het belangrijk dat dit in uitzonderlijke situaties wél gebeurt, om te voorkomen dat deze gezinnen in de knel raken.

9. Wanneer gemeenten na toekenning van SMI een bepaalde inzet van ouders verwachten, is dat enkel gericht op het werken aan herstel.
Met deze afspraak wordt nagestreefd dat gezinnen die SMI ontvangen niet worden belast met activiteiten die niet bijdragen aan hun herstel. Gemeenten vinden het wel belangrijk dat ouders de ruimte die ontstaat door SMI, inzetten om aan hun herstel te werken. Dat wordt met dit punt belicht.

10. Gemeenten monitoren de ontwikkeling in het gezin. Zo houden zij grip op de noodzaak van SMI en kunnen ze snel beoordelen in hoeverre een verlenging nodig is.
Het is wenselijk dat gemeenten het herstel van een gezin monitoren. Daarmee kan snel worden beoordeeld of een verlenging nodig is en zo ja voor hoeveel dagen. Monitoring kan op verschillende manieren worden ingericht.

11. Gemeenten gebruiken de KOT-tabel of de VNG-adviestabel ouderbijdrage peuters om de eigen bijdrage te bepalen. Gemeenten mogen meer vergoeden dan deze tabellen voorschrijven.
Gemeenten verschillen in hoe zij de eigen bijdrage voor de tegemoetkoming SMI bepalen. Uniformering zorgt voor duidelijkheid voor ouders. Gemeenten kunnen gezinnen ook extra ondersteunen, bijvoorbeeld door voor inkomens tot 120% van het Wettelijk Minimum Loon (WML) de opvang volledig te vergoeden. Bij hogere vergoedingen dan uit de KOT- of VNG-adviestabel is afstemming met andere regelingen belangrijk. Dit wanneer een gezin ook vergoedingen uit andere regelingen krijgt. Zo is het voor ouders duidelijk welke vergoeding ze kunnen verwachten.

12. Gemeenten maken een zo actueel mogelijke inschatting van het inkomen om de hoogte van de vergoeding te berekenen.
Gemeenten berekenen het toetsingsinkomen verschillend: sommige gemeenten gebruiken oude inkomensgegevens, andere gemeenten het huidige inkomen. Omdat SMI vaak volgt

op een acute verandering in de gezinssituatie, is het belangrijk om met actuele gegevens te werken.

13. Bij een aanvraag van de tegemoetkoming SMI vragen gemeenten alleen strikt noodzakelijke gegevens op.
Uit gesprekken met ouders en kinderopvangorganisaties blijkt dat ouders bij een aanvraag soms veel persoonlijke informatie, soms over alle gezinsleden, moeten verstrekken. Om het proces voor ouders zo eenvoudig mogelijk te maken streeft dit punt na dat gemeenten alleen informatie uitvragen die noodzakelijk is voor de toekenning. Dit is bovendien noodzakelijk om te voldoen aan de regels van de AVG. Denk bij noodzakelijke gegevens aan een inkomensspecificatie, offerte kinderopvang en IBAN-gegevens. De noodzakelijke gegevens kunnen per proces verschillen. Bij een aanvraag voor verlenging geldt dat er zo min mogelijk gegevens opnieuw opgevraagd moeten worden. Het modelaanvraagformulier van Stimulansz helpt hierbij.

14. De informatievoorziening aan ouders is begrijpelijk en maakt duidelijk wat zij moeten doen.
Om de toegankelijkheid tot SMI te vergroten is het belangrijk dat ouders weten wat zij kunnen verwachten. Nu is de beschikbare informatie vaak beperkt en soms online niet beschikbaar. Daarom is het van belang dat gemeenten de noodzakelijke informatie in begrijpelijke taal en eventueel in meerdere talen aanbieden.

15. Gemeenten monitoren actief de tevredenheid over het instrument SMI.
Gemeenten kunnen klanttevredenheidsonderzoek gebruiken voor het verbeteren van hun (werk)processen en informatieverstrekking aan ouders.

3
Afwegingen bij het vormgeven van het SMI-beleid

3.1 Achtergrond

De Wet kinderopvang (Wko), ingevoerd in 2005, regelt dat ouders kinderopvangtoeslag kunnen krijgen als zij werk, studie, re-integratie of verplichte inburgering combineren met de zorg voor hun kinderen. In het oorspronkelijke wetsvoorstel stonden ook bepalingen die kinderopvangtoeslag mogelijk maakten zonder die combinatie: wanneer bij de ouder sprake is van een lichamelijke, zintuiglijke, verstandelijke of psychische beperking of wanneer kinderopvang noodzakelijk is voor de goede en gezonde ontwikkeling van het kind.

De wetgever heeft er destijds voor gekozen om de wetsartikelen over kinderopvang bij SMI niet in werking te laten treden. In plaats daarvan zijn middelen voor SMI toegevoegd aan het gemeentefonds. De opdracht aan gemeenten was een vergoeding voor de kosten van kinderopvang te regelen voor gezinnen met sociaal-medische problematiek. Omdat dit via een algemene uitkering loopt, stelt het Rijk geen voorwaarden aan het gemeentelijk beleid voor deze doelgroep.

3.2 Doel SMI

SMI biedt de mogelijkheid om ouders te ondersteunen die vanwege sociale of medische redenen behoefte hebben aan kinderopvang. SMI biedt gemeenten een kader voor de verstrekking van financiële tegemoetkomingen aan ouders, om hen in staat te stellen gebruik te maken van kinderopvang die past bij hun gezinssituatie. SMI is een tijdelijke oplossing en wordt veelal ingezet voor ouders die in een sociaal-medische crisissituatie terecht zijn gekomen.

De doelgroep voor de tegemoetkoming SMI is niet eenduidig. SMI wordt bijvoorbeeld ingezet als overbrugging om te komen tot een oplossing voor sociaal-medische problematiek. Het gaat veelal om kinderen die opgroeien in een gezin waarbij de ouder, die de verzorging zou moeten doen, zelf intensieve zorg nodig heeft. Bij die ouder kan onder andere sprake zijn van overbelasting of onmacht door een somatische ziekte, verslavingsproblematiek of een psychische ziekte waarbij al maximale hulp wordt ingezet. Door de kinderopvang met een tegemoetkoming mogelijk te maken worden de ouders ontlast. De opvang biedt de ouder(s) en kinderen rust, structuur en zekerheid. Ook komen kinderen in aanraking met leeftijdsgenoten en andere volwassenen.

Praktijkvoorbeeld 3 doelgroep
Gezin met 2 kinderen (2 jr en 14 mnd.)
Moeder heeft borstkanker en krijgt chemotherapie. Vader werkt in de nachtdienst 4 dgn. per week om de zorg te doen, maar dit wordt te zwaar. Hebben ook hulp van oma. Maar ook zij is nu ernstig ziek en kan geen mantelzorg meer bieden. Oudste dochter gaat naar VVE, zou helpend zijn als ook jongste kind opvang kan krijgen. Als moeder haar kuren krijgt is ze niet in staat om voor haar kinderen te zorgen.

3.3 Afwegingen gemeentelijk beleid

Dit hoofdstuk biedt handvatten voor gemeentelijk SMI-beleid.

Toegang tot SMI
De tegemoetkoming SMI is in principe toegankelijk voor iedereen en kent geen uitsluiting op basis van financiële criteria. Sociaal-medische problematiek kan iedereen treffen en grote financiële gevolgen hebben voor ieder gezin. Wel is het mogelijk de ouders een inkomensafhankelijke eigen bijdrage te vragen.

Ook kan er sprake zijn van voorliggende voorzieningen. Zie daarvoor paragraaf 3.4.

Doelgroep
Gemeenten kunnen overwegen om de beoordeling van de toekenning van de tegemoetkoming SMI, op basis van gemeentelijk beleid/regelgeving, te laten doen door een (medisch) professional, bijvoorbeeld het wijkteam of WMO-consulenten.

Praktijkvoorbeeld 4 doelgroep
Moeder heeft last van depressie en is hiervoor in therapie. 2 dagen na de geboorte [ongewenst zwanger] van haar jongste kind, heeft vader een ernstig ongeluk gehad. Zijn been is op 2 plekken geopereerd. Hij zit in een rolstoel. Hun jongste kind heeft het syndroom van Down en een ernstige hartafwijking. Het gezin heeft geen netwerk waarvan het gebruik kan maken.
Om de oudere kinderen te ontlasten en ook meer ontwikkelmogelijkheden te geven zou het fijn zijn als de oudere kinderen na schooltijd naar de BSO kunnen. Ouders hebben weinig tijd om met de oudere kinderen iets te ondernemen vanwege de vele zorgen om babybroertje.

Duur
Om de kosten voor de kinderopvang voor gemeenten beheersbaar te houden kan de duur van de tegemoetkoming SMI worden beperkt, tenzij dit tot zeer onwenselijke situaties leidt. In de basislijn wordt een minimum aantal dagen per week (2) en aantal maanden (6) benoemd. Afhankelijk van de behoeften van het gezin, kunnen gemeenten ervoor kiezen een ruimer aanbod te doen. Zie hiervoor ook de verordening van de gemeente Amsterdam, die als bijlage is toegevoegd aan deze handreiking. Amsterdam heeft een duur van 12 maanden vastgelegd.

Overwegingen van een gemeente om SMI af te geven voor 9 maanden

- Hechting en veiligheid;
  Kinderen hebben tijd nodig om zich te hechten aan pedagogisch medewerkers en om te wennen aan de groep en de omgeving. Het is aannemelijk dat de vertrouwensband na 9 maanden steviger is dan na 6 maanden. Dit draagt bij aan meer rust en continuïteit voor het kind.

- Ontwikkeling;
  Kinderopvang draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen op meerdere gebieden, zoals sociale vaardigheden, taal- en spraakontwikkeling, zelfregulatie en spelontwikkeling. Deze ontwikkelprocessen hebben tijd nodig. Met een indicatie van 9 maanden krijgen kinderen meer gelegenheid om vaardigheden op te bouwen, te oefenen en te verdiepen binnen een vaste pedagogische omgeving, wat de ontwikkelingsopbrengst vergroot.

- Behandeling van de ouder;
  Over het algemeen geldt dat een psychologische behandeling uit 5 tot 15 sessies bestaat. Voor kortdurende hulp kan worden uitgegaan van een behandelduur van circa 5 tot 8 maanden. Complexe behandelingen bij meervoudige problematiek kunnen aanzienlijk langer duren. Ook kortdurende ziekenhuisbehandelingen voor lichamelijke klachten kunnen meerdere maanden in beslag nemen.

- Wachtlijsten in de GGZ;
  Wij ervaren dat cliënten vaak meerdere maanden op een wachtlijst staan voordat zij kunnen starten met specialistische behandeling binnen de GGZ. Soms zit er bovendien nog een periode van enkele weken tussen de intake en de daadwerkelijke start van de behandeling.

- Het voorkomt meerdere herindicaties; dus druk op de gemeente.

Weigeringsgrond
Een afwegingsgrond om de tegemoetkoming van SMI niet of voor minder dagen toe te kennen, kan zijn dat de ouder de hulpvraag om kinderopvang zelf of met hulp van personen uit het sociale netwerk kan wegnemen of verminderen. Ook kan een andere oplossing voor de gezinssituatie meer voor de hand liggen. Een weigeringsgrond kan ook zijn dat ouder(s) en kind niet zijn ingeschreven op hetzelfde adres.

Juridische inrichting
Aangezien de regeling SMI geen wettelijke grondslag heeft, moet de gemeente werken met juridisch houdbare regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn een overkoepelende verordening voor gemeentelijke voorzieningen, zoals de Jeugdwet, waar SMI op hoofdlijnen onderdeel van is, en nadere regelgeving of beleids- en uitvoeringsregels. Ook kan met een afzonderlijke verordening voor SMI of een subsidieregeling worden gewerkt.

Financiële inrichting
Omvang middelen
De hoogte van het SMI-budget verschilt per gemeente. Omdat het Rijk middelen via het gemeentefonds verstrekt zonder specifieke toewijzing, is het lastig te achterhalen hoeveel er precies beschikbaar is. Gemeenten kunnen dit deels baseren op historische uitgaven en aanpassingen in het gemeentefonds. Een deel van de gemeenten geeft inmiddels meer uit dan oorspronkelijk begroot. Dit komt door toenemende problematiek en stijgende kosten van de kinderopvang. Ook speelt politieke prioritering een rol in de hoogte van het budget.

Let op bij budget- of subsidieplafonds: als het plafond vóór het einde van het jaar wordt bereikt, kunnen gezinnen tussen wal en schip vallen.

Hoogte vergoeding
Gemeenten kunnen de KOT-tabel of de VNG-tabel eigen bijdrage peuteropvang volgen om de hoogte van de eigen bijdrage te bepalen. Ook kunnen gemeenten ervoor kiezen de kosten kinderopvang bij SMI geheel te vergoeden. Een overweging voor volledig vergoeden kan zijn de financiële situatie van het gezin of dat kinderopvangorganisaties mogelijk makkelijker meewerken aan voorrang geven op de (reguliere) wachtlijst aan gezinnen met medisch of sociale problematiek. In sommige gevallen is het mogelijk om met de kinderopvangorganisatie afspraken te maken over een maximaal uurtarief voor SMI.

Praktijkvoorbeeld: overweging om geen eigen bijdrage te vragen
We ondersteunen een doelgroep voor wie de eigen bijdrage van de kinderopvang te hoog kan zijn. In deze casus geven ouders aan dat zij de behandeling willen uitstellen of stoppen omdat zij de eigen bijdrage niet kunnen betalen. Door voor ouders met een inkomen tot 150% van de bijstandsnorm de kinderopvangkosten volledig te vergoeden, halen we stress weg. De ouder kan zich dan volledig focussen op behandeling. Deze heeft vaak al hogere kosten door reiskosten voor behandeling en andere medisch zaken.

Aandachtspunten:
Bij de gemeente van deze casus valt het team dat de SMI verstrekt onder het domein inkomen, wat helpend is bij deze berekeningen. Als SMI bijvoorbeeld onder jeugd valt, dan kan het een alternatief zijn om een goede samenwerking op te zetten met de collega's van de andere betrokken afdelingen.

Vergoeding aan kinderopvangorganisatie of aan ouder
De tegemoetkoming SMI kan worden uitbetaald aan de ouder, of rechtstreeks aan de kinderopvang. Uitbetalen aan de kinderopvang voorkomt betalingsrisico's voor de kinderopvangorganisatie. Daarnaast geeft het ouders duidelijkheid over inkomsten voor de Belastingdienst, toeslagen of uitkering, omdat de vergoeding niet op hun bankrekening wordt gestort. Ouders kunnen nog steeds zelf het contract voor de kinderopvang afsluiten, maar ontvangen facturen met slechts de eigen bijdrage kinderopvang. Uitbetalen aan de ouders kan bijvoorbeeld wanneer de kinderen al op de opvang zaten en het gezin dus al een betalingsrelatie met de kinderopvangorganisatie heeft.

Plekken inkopen
Ook kan een gemeente ervoor kiezen om kinderopvangplekken voor SMI bij kinderopvangorganisaties in te kopen of via subsidie aan de opvang te vergoeden. Zo is vooraf voor de gemeente en de kinderopvang bekend welke middelen hiermee gemoeid zijn. Veel gemeenten vergoeden bijvoorbeeld de voorschoolse educatie voor doelgroeppeuters ook rechtstreeks aan de opvang, voor een x aantal opvangplekken/ groepen peuters en niet per peuter (met naam en toenaam). Hierover kan per kinderopvangorganisatie het gesprek over aangegaan worden.

Aan het inkopen van kinderopvangplekken kunnen de volgende nadelen zitten:
- Er ontstaan wachtlijsten voor ingekochte/gefinancierde SMI-plekken bij de opvang;
- Mogelijk doen niet alle kinderopvangorganisaties in een gemeente mee. Dit kan de schijn hebben van voorkeur voor bepaalde aanbieders en de kans bestaat dat er Europees moet worden aanbesteed;
- Het is bovendien lastig te organiseren voor kinderopvangorganisaties, mede gelet op de personeelstekorten;
- Ook kan het zijn dat kinderen hierdoor van opvang moeten wisselen, omdat ze vóór de SMI-aanvraag (met eerder nog recht op KOT) al naar een andere opvang gingen;
- Of de gecontracteerde/gesubsidieerde opvang heeft geen locatie dicht bij het woonadres van het gezin.

3.4 Voorliggende voorzieningen
Wanneer er een aanvraag voor SMI wordt gedaan is het van belang dat de beoordelaar eerst een check doet op de mogelijkheid om via andere wegen een vergoeding voor de kosten van kinderopvang te krijgen.

In sommige gevallen is niet duidelijk dat een gezin wél recht heeft op KOT. Dat kan het geval zijn wanneer een ouder een uitkering van het UWV krijgt. Ouders met een uitkering van het UWV hebben recht op KOT indien zij een uitkering onder de WW (Werkloosheid-wet), de Ziektewet, de WIA-WGA (Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsongeschikten),

Wajong of Wajong2010 ontvangen én zij een plan gericht op arbeidsinschakeling volgen. In het geval een gezin een van deze uitkeringen ontvangt is het dus ook raadzaam om goed te informeren of ouders een plan van het UWV volgen. Dat is vaak wél het geval. Natuurlijk geldt hierbij dat, wanneer er in het gezin een andere ouder is die niet aan de voorwaarden voor KOT voldoet, er ook géén recht op KOT is. Ook is er recht op KOT wanneer iemand een Wlz-indicatie en een werkende partner heeft. Of wanneer iemand studeert, een inburgeringstraject volgt of een bijstandsuitkering ontvangt onder de Participatiewet. Het is daarom handig om de meest recente informatie hierover te raadplegen via de website van de Belastingdienst. Andersom moet ook duidelijk gecommuniceerd worden dat wanneer een SMI wordt afgegeven, de ouder géén recht op KOT heeft.

In het Handboek Toeslagen staat ook veel relevante informatie over het recht op KOT.

Praktijkvoorbeeld: uithuisplaatsing voorkomen met SMI
SMI is ingezet om zwaarder ingrijpen in het gezin (uithuisplaatsing van het kind) te voorkomen.
SMI is ook ingezet náást de uren kinderopvang waar het gezin recht op had via de KOT. Zo kon de moeder 3 dagen re-integreren met KOT en 2 dagen werken aan herstel met SMI om een terugval te voorkomen.

Aandachtspunten:
Om dit te kunnen doen was het nodig om de hardheidsclausule in te zetten. Dat is niet altijd makkelijk. Het is vaak spannend of ongemakkelijk om de ruimte te benutten die er is. Vaak worden er door de uitvoering toch kaders of richtlijnen gemist.
Door de casus goed te onderbouwen met een maatwerkplan lag er voldoende argumentatie om de hardheidsclausule in te zetten. Onderdeel van dat plan was het in kaart brengen van het maatschappelijk- financiële rendement. Dat liet zien dat SMI een veel goedkopere oplossing is dan uithuisplaatsing.

Financieel rendement
Maatwerkoplossing kinderopvang 2 dagen
Kinderopvang € 855,98 per maand / dagtarief € 98,56 (11 uren opvang) / uurtarief € 8,96
Berekening per jaar: € 10.271,76 (12 x € 855,98)

Maatwerkoplossing kinderopvang 5 dagen
Kinderopvang € 2.070,69 per maand / dagtarief € 238,80 (11 uren opvang) / uurtarief € 8,67
Berekening per jaar: € 24.848,28 (12 x € 2.070,69)

Reguliere procedure

Uithuisplaatsing per jaar	€ 30.000 – € 40.000	per jaar
Onder toezichtstelling	€ 7.000	per jaar
Zorg traject (€1.730,- per maand)	€ 20.760	per jaar
Pleegzorg (€600 per maand)	€ 7.200	per jaar
Totaal	**€ 64.960 - € 74.960**	**per jaar**

Gemeenten hebben ook de mogelijkheid om een vergoeding voor de kosten van kinderopvang te bieden via peuteropvang en, wanneer daar een indicatie voor is, via voorschoolse educatie (VE). Daar zijn andere budgetten voor dan het SMI-budget. In sommige gevallen kan SMI ook worden gecombineerd met uren peuteropvang of VE. Dit is mede afhankelijk van de mogelijkheden bij de kinderopvanglocaties. Niet alle kinderopvanglocaties bieden immers VE of peuteropvang.

Tot voorliggende voorzieningen kunnen ook worden gerekend: persoonsgebonden budget (pgb), opvang in een medisch kinderdagverblijf of ondersteuning volgens de Jeugdwet.

4
Communicatie

4.1 Uitgangspunten

In de communicatie over de tegemoetkoming SMI met ouders is het van belang de volgende uitgangspunten zoveel mogelijk aan te houden:

- **Menselijke maat:** Er is oog voor de individuele omstandigheden waarin ouders zich bevinden. Persoonlijke en empathische communicatie sluit hierbij aan.
- **Duidelijke taal:** Er wordt zoveel mogelijk eenvoudige, begrijpelijke taal gebruikt, zodat ouders weten waar zij aan toe zijn. Vermijd jargon en moeilijke termen die verwarring kunnen veroorzaken.

Stimulansz heeft de volgende modeldocumenten opgesteld:

- Besluit verordening
- Modelbrieven
- Publiekstekst
- Handreiking
- Aanvraagformulier

4.2 Communicatiestrategie

Bij de communicatie rond de tegemoetkoming SMI kan onderscheid worden gemaakt tussen de communicatie voorafgaand aan de aanvraag en de communicatie tijdens het aanvraagproces.

Voorafgaand aan de aanvraag

Het is belangrijk ouders en professionals aan de voorkant goed te informeren over (de voorwaarden van) SMI.

Informatievoorziening aan ouders

- Informatie beschikbaar stellen via verschillende kanalen: De informatie over SMI moet gemakkelijk toegankelijk zijn voor ouders. Het is belangrijk dat ouders op een eenvoudige manier kunnen vinden waar zij recht op hebben en weten hoe zij de aanvraag kunnen indienen. Informatie kan beschikbaar worden gesteld via de website van de gemeente of door opname in bestaande informatieve gidsen en tools zoals de Voorzieningenwijzer, Bereken Je Recht, de Vraagwijzer en 'Dat geldt voor mij'-gidsen.
- Duidelijke informatie over de criteria: Ouders moeten goed geïnformeerd worden over de voorwaarden die gelden voor het verkrijgen van SMI. Dit betreft onder andere:
  - **Wat is een sociaal-medische indicatie?** Een heldere definitie van 'sociaal-medische indicatie' moet in een verordening worden vastgelegd. Hieruit moet blijken wat het doel van de tegemoetkoming is en wanneer ouders in aanmerking komen voor de tegemoetkoming.
  - **Wat is het startpunt van de regeling?** Om misverstanden te voorkomen, is het belangrijk ouders erop te wijzen dat de tegemoetkoming SMI niet bij de kinderopvangorganisatie (KOO) begint, maar bij de gemeente met een aanvraag voor SMI bij het desbetreffende loket.
  - **Inschrijving op hetzelfde adres:** Ouder(s) en kind staan ingeschreven op hetzelfde adres in de betreffende gemeente.

- **Het aanvraagproces:** Het is essentieel dat het aanvraagproces voor ouders helder is. Dit

betekent dat ze weten waar ze de aanvraag moeten indienen, uit welke stappen de aanvraag bestaat en welke documenten zij hiervoor moeten aanleveren. Dit vergroot de kans op een snelle en correcte aanvraag.

Gemeente: "Een huisbezoek n.a.v. de aanvraag wordt ook goed ontvangen. Goed voor je eigen beeld, maar ook ouders lijken het prettig te vinden."

Informatievoorziening aan professionals
Voor zowel interne als externe professionals is het van belang dat zij goed op de hoogte zijn van de voorwaarden voor SMI en voorliggende voorzieningen. Met deze informatie kunnen zij ouders doorverwijzen naar de juiste instanties en helpen bij het aanvragen van de juiste voorziening.

Wees naar professionals ook duidelijk over de definitie van de gehanteerde begrippen zodat hierover geen verwarring ontstaat. Aanbevolen wordt om de begrippen helder te definiëren in bijvoorbeeld een toelichting op de verordening.

Tijdens de aanvraag
Tijdens de aanvraag wordt op verschillende momenten informatie aan ouders verstrekt.

De digitale aanvraag
Voor de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) moeten de processen digitaal zijn en voldoen aan de maatregelen. Aanbevolen wordt om met een collega van procesoptimalisatie/datagedreven werken te kijken of het proces voldoet aan de Wmebv. Het indienen van de aanvraag moet eenvoudig en digitaal kunnen. Geef in het proces duidelijk aan wat de juiste volgorde van stappen is en welke documenten toegevoegd moeten worden.

De beschikking
De beschikking is een belangrijk document tijdens het aanvraagproces. Die moet daarom alle relevante informatie voor ouders over de toekenning of afwijzing van SMI bevatten. Aanbevolen wordt in de beschikking de volgende elementen op te nemen:

- De beschikking legt vast op welke regeling de aanvraag betrekking heeft, de datum waarop de aanvraag is ontvangen en de reden voor aanvraag en toekenning of afwijzing van de tegemoetkoming.
- **Looptijd van de toekenning:** Vermeld expliciet de begin- en einddatum van de tegemoetkoming en de datum waarop een eventuele verlenging moet zijn ingediend, zodat ouders weten wanneer zij deze, indien nodig, kunnen aanvragen.
- **Hoogte van de vergoeding op grond van SMI en toelichting op berekening:** Licht toe hoe de hoogte van de vergoeding en eventuele eigen bijdrage is berekend.
- **Aantal dagen/dagdelen/uren kinderopvang per week/maand en eventuele afbouw:** Vermeld het aantal dagen/dagdelen/uren kinderopvang per week/maand waarvoor de tegemoetkoming is afgegeven. Vermeld ook de eventuele afbouw in dagen/dagdelen/uren kinderopvang, zodat ouders weten hoeveel opvang wordt vergoed.
- **Voor welke kinderen de tegemoetkoming SMI is toegekend**
- **Informatie over de uitbetaling:** Leg uit hoe de uitbetaling van de tegemoetkoming plaatsvindt: aan de ouders of rechtstreeks aan de kinderopvang.
- **Verplichtingen van ouders:** Vermeld dat ouders de verplichting hebben om veranderingen/wijzigingen in de persoonlijke-, gezins-, woon- of financiële situatie door te geven, die invloed kunnen hebben op de SMI-beoordeling. Ook kan als voorwaarde worden genoemd dat het gezin werkt aan herstel.
- **Opzegging van het contract:** Laat ouders weten hoe ze hun contract met de kinderopvang kunnen opzeggen en dat hierbij een opzegtermijn geldt.
- **Contactpunten:** Geef duidelijk aan waar ouders terecht kunnen voor vragen en voor het

doorgeven van wijzigingen.

De afwijzing
Als een aanvraag wordt afgewezen, is het van belang de ouders te bellen vóór het versturen van de afwijzingsbrief. Dit om hen het besluit uit te leggen en te wijzen op eventuele andere mogelijkheden. Dit kan het begrip bij de ouders voor de gemaakte keuze over hun aanvraag vergroten.

4.3 Communicatie met collega's

Bij het proces rondom de tegemoetkoming voor SMI zijn verschillende collega's betrokken. Het is daarom belangrijk dat er goed gecommuniceerd wordt tussen de betrokken collega's. Hiervoor worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- **Regelmatig intern contact over casuïstiek**
- **Duidelijkheid over contactpersonen:** Zorg ervoor dat het voor iedereen duidelijk is wie de contactpersoon is voor het beleid rondom SMI. Dit voorkomt verwarring en zorgt ervoor dat er snel en efficiënt kan worden gehandeld als er vragen of problemen zijn.

4.4 Communicatie met Kinderopvangorganisaties (KOO's)

- **Onderhoud goede contacten met KOO's:** Onderhoud goede communicatielijnen met de kinderopvangorganisaties. Dit zorgt voor een soepele samenwerking en maakt het makkelijker om afspraken te maken over bijvoorbeeld de facturering en financiering.
- **Vaste contactpersoon bij KOO's:** Zorg ervoor dat er een vaste contactpersoon bij de kinderopvangorganisaties is. Dit maakt de communicatie efficiënter en helpt bij het snel oplossen van eventuele problemen.
- **Vaste contactpersoon bij de gemeente:** Zorg ook voor een vaste contactpersoon voor de KOO's bij de gemeente, zodat KOO's de betreffende collega, indien nodig, makkelijk kunnen bereiken.
- **Afspraken over financiering en facturering:** Maak duidelijke afspraken met de KOO's over hoe de financiering van de kinderopvang wordt geregeld. Dit voorkomt misverstanden en zorgt ervoor dat ouders en kinderopvangorganisaties weten waar ze aan toe zijn.

4.5 AVG en contact met KOO's

Het is belangrijk om contact te onderhouden met de kinderopvangorganisaties, maar dit moet altijd gebeuren binnen de kaders van de AVG. Gegevens van ouders en kinderen kunnen in sommige gevallen gedeeld worden met de KOO's, bijvoorbeeld voor de afhandeling van betalingen of het verifiëren van het recht op SMI.

Let op:

- **Verantwoordelijke partijen:** Zorg ervoor dat de verantwoordelijkheden met betrekking tot de gegevensverwerking duidelijk zijn gedefinieerd. Dit kan bijvoorbeeld door een verwerkersovereenkomst met de KOO's, waarin wordt beschreven welke gegevens gedeeld mogen worden en voor welk doel.
- **Beperk de gegevensdeling:** Alleen de noodzakelijke gegevens mogen gedeeld worden, zoals de naam, het recht op de vergoeding en de hoogte van de vergoeding. Vermijd het delen van overbodige informatie en deel geen medische gegevens.
- **Transparantie voor ouders:** Ouders moeten duidelijk geïnformeerd worden over welke gegevens met de KOO gedeeld worden en waarvoor. Dit kan bijvoorbeeld via een privacyverklaring of een toestemmingsformulier, waarin de ouder aangeeft of gegevens wel of niet gedeeld mogen worden met de KOO.

5
Afsluitend

Bij de totstandkoming van deze handreiking zijn veel partijen betrokken geweest. Allereerst de ouders zelf, zij hebben ons een goed beeld gegeven van de knelpunten die zij ervaren. Vervolgens de gemeenten, voor wie deze handreiking is bedoeld. Van hen komt waardevolle input over zaken waar zij tegenaan lopen bij de overweging of ze SMI toekennen of niet. Zonder de input van ouders en gemeenten had deze handreiking niet geschreven kunnen worden. Tenslotte hebben ook kinderopvangorganisaties meegedacht. Deze betrokkenheid toont dat velen begaan zijn met de doelgroep van SMI: ouders die door sociaal-medische problematiek in zwaar weer terecht zijn gekomen en voor wie kinderopvang essentieel is. Wij hopen dat deze handreiking gemeenten de handvatten geeft om SMI makkelijker uit te voeren. En dat de verschillen tussen gemeenten de komende tijd kleiner zullen worden. Daarmee kunnen we ouders in moeilijke situaties de hulp geven die ze nodig hebben.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

januari 2026